

VALÓSÁG

Annak érdekében, hogy bemutassuk a kelet-európai országok kisebbségi oktatásának aktuális problémáit, három magyar nyelvű középiskola igazgatójával folytattunk beszélgetést. Az interjúkból nemcsak a szlovákiai, erdélyi és vajdasági magyar nyelvű oktatás történetéről és jelenlegi helyzetéről szerezhetünk információkat, hanem szomszédaink oktatásügyének aktuális gondjairól is. Az interjúkat végigolvasva az lehet a benyomásunk, mint amikor valamelyik szomszédos országban töltött nyaralásunkból térünk haza: megkönnyebbülünk, amikor átlépjük a magyar határt.

„A szülők és a társadalom bizalmán múlik minden”

Ipóth Barnabás, a komáromi Selye János Gimnázium igazgatója

Educatio: Kérem, meséljen a gimnázium múltjáról.

Ipóth Barnabás: Gimnáziumunk tavaly ünnepelte fennállásának 350. évfordulóját. Alapításakor a jezsuita rend kezdte el működtetni, majd a rend feloszlata után 1776-tól a pannoni halmi bencések vették át az irányítását. Lényegében egészen 1945-ig egyházi gimnáziumként működött. A jelenlegi épületet 1908-ban adták át rendeltetésének. Természetesen akkor az iskola még a mostani diáklétszámnak a felével sem rendelkezett.

Volt néhány olyan tanárunk és diákunk, akikre nagyon büszkék vagyunk, mert nem csak a régióknak számára, hanem az egész magyarság számára, sőt a világ számára is kiváló embereket adtunk. Ilyen volt Katona István, vagy Baróti Szabó Dávid, akinek a sírját mi gondozzuk, nem messze van eltemetve innen. Aztán Kulcsár István, Czuczor Gergely, Gyulai Rudolf, Gidró Bonifác, vagy Halmos Károly. A diákjaink között olyanok voltak, mint Király József pécsi püspök, vagy Konkoly Tege Miklós, vagy Feszty Árpád, a festőművész, akit minden magyar ismer, vagy Szinnyei József. Vagy a nevünket adó Selye János, aki világhírű orvos-biológus volt. Király József neve azért is különösen jelentős, mert 1817-ben, megemlékezvén régi iskolájáról, egy alapítványt tett, amely egészen 1945-ig működött. 1993-ban ezt az alapítványt újraindítottuk. Itt állt a szobra az iskola kertjében a háború előtt is, de 1945 után Gottwald szobrot csináltak belőle. Most a változások után teljesen újonnan készítettük el a szobrát, mert a bronznak közben lába kelt.

E: Mi történt 1945 után?

I B: Ehhez vissza kell menni az 1918–19-es évekre. Amikor felbomlott az Osztrák-Magyar Monarchia, mi Csehszlovákiához kerültünk. Akkor a tanterveket természetesen csehszlovák tantervekkel kellett helyettesíteni, de akkor is magyar maradt az iskola, minden tantárgyat magyarul tanítottak, a szlovákok kivéve. Aztán 1938-ban újból a magyarokhoz kerültünk, akkor megint a magyar tanterveket kellett átvenni, és ezek egészen 1945-ig érvényben voltak. 1945 után a magyarok és a németek kollektív ítélet szerint elítéltettek a háborús magatartásuk miatt és megfosztották őket a csehszlovák állampolgárságról. Gyakorlatilag földönfutóvá lettek, állampolgárságuk szerint senkihez nem tartoztak. Így természetesen minden magyar iskola megszűnt, a miénk is. Itt abban az időben szlovák gimnázium működött, nagyon sok diákunk ide volt kénytelen járni, de csak szlovákul tanulhattak. Aztán 1948-ban volt a kommunista párt hatalomátvétele, ami után annyiban javult a helyzet,

hogy fokozatosan kezdték megengedni a magyar iskolák működését. 1948-ban kaptuk vissza az állampolgárságot is. Először csak egyes magyar osztályok működhetek az alap-iskoláknál, az általános iskoláknál. Önálló magyar iskolákat 1949-ben engedélyeztek újra. A középiskolák közül a mi iskolánk kapta meg elsőnek a működési engedélyt 1950 szeptemberétől. Akkor ugyanúgy, mint a háború előtt, tiszta magyar iskola lettünk újra. Mindjárt abban az évben voltak érettségizők. Ezek ilyen háború miatt „lemaradt” diákok voltak, voltak köztük 25–30 évesek is. Mivel mi voltunk az első magyar nyelvű gimnázium, a csehszlovákiai magyar kultúra bölcsőjének is tekintettek bennünket, hiszen innen nagyon sok író és művész indult el, akik igen jelentősek voltak a magyar kisebbség számára.

E: Hány ilyen jelentős magyar gimnázium van még Szlovákiában?

I B: Kétféle típusa van a szlovákiai magyar gimnáziumoknak. Vannak önállóak és vannak szlovák gimnáziumokkal együtt működők. A diákok létszámában talán a dunaszerdahelyi gimnázium vetekszik velünk, a többiek mind kisebbek. Az eredményeinket tekintve viszont minden önteltség nélkül is a legjobbak vagyunk. Nemcsak a magyar kisebbségen belül tartanak minket a legjobb iskolának, de egész Szlovákia-szerte, sőt Csehszlovákia-szerte is.

E: Minek köszönhető ez?

I B: Elsősorban annak, hogy jól tanítunk, tehát jó eredményeket tudunk felmutatni. Nyilvánvaló, hogy jó pedagógus nélkül nincs jó iskola, de jó diák nélkül sincs jó iskola. A kettő nagyon szorosan összetartozik. Most pl., amikor országszerte csökken a jelentkezők létszáma, nálunk ez éppen fordítva van, egy nagyon dinamikus, fejlődő szakaszban vagyunk. Ez nagyon jó dolog, de egy csomó problémát is hordoz magával, mert pl. helyiség-hiánnyal küszködünk. De a tanulmányi versenyeken nagyon jók vagyunk és a főiskolákra való bekezdésben is. Az egész szlovákiai átlagot megelőzzük, holott a többi magyar iskola el sem éri.

E: Milyen gimnázium van a nagyvárosokban, Pozsonyban és Kassán?

I B: Mind a kettőben van alapiskola és gimnázium együtt. Ha a gimnáziumi részét nézzük, akkor mindkettőben jóval kevesebb a gyerek, és hát színvonalukban sem tudják azt nyújtani, amit mi. Most pl. egészen friss eredmény, hogy a Szép Magyar Beszéd kassai versenyén az első helyezett gyerek a mienk volt, a második is a mienk volt és a negyedik is. Vagy tavaly Budapesten a nemzetközi történelmi vetélkedőn másodikak lettünk és a matematikai és fizikai versenyeken is mindenütt ott vagyunk az elsők között. Vagy pl. az össz-szlovákiai tanulmányi verseny első 30 diákjából, akiket a döntőbe behívtak, négy a mi diákunk volt, és a többi magyar iskolából egy sem volt.

Ez egy nagyon jó iskola volt már az Osztrák-Magyar Monarchia idején is. Pl. Gidró Bonifác Erdélyből származott ide, mint bencés szerzetes, de az ő matematika könyvéből az egész Osztrák-Magyar-Monarchiában tanítottak. Később aztán ő itt igazgató is lett. Ezek az emberek alapozták meg a mai eredményeinket. Itt mindig volt egy igyekvő szellem, az elődeink mindig többet és többet akartak nyújtani. Mi pedig ennek az intézménynek voltunk a diákjai, tehát ez a szellem szinte a vérünkbe vált. Meghatározóan jellemző, hogy itt az iskola volt diákjai tanítanak. Mióta én vagyok az igazgató, tudatosan is törekszem erre. Volt olyan tanár, aki máshonnan jött, és ugyan magyar volt, de ez a szellemiség nem volt a szívében. Én meg nem akartam ezt külön magyaráztatni. A mi diákjaink tudják, hogy ha idejönnek és itt akarnak maradni, akkor itt dolgozni kell. Óriási öröm az ember számára, ha látja, hogy a volt diákja, mindenben hozzá hasonlóan csinálja a dolgokat, szabadidejét feláldozva foglalkozik a diákokkal, önzetlenül. Ezt nem lehet egyik napról a másikra elsajátítani. Ennek belül kell lenni.

E: Ez a szocialista időszakban is így volt?

I B: Akkor is voltak kitűnő tanárok. Voltak olyan tanáraink, akik akkor is fogalomnak számítottak országos viszonylatban a matematikusok, a fizikusok és a magyarosok közül, akiknek

a nevét mindig tisztelettel ejtjük ki, és nagyon felnézünk rájuk. Ilyen emberek mellett nem volt nehéz felnőni. Persze azért akarat kellett hozzá, de azok a nagyon jó alapok megvoltak. Talán azt lehet mondani, hogy országos szinten azért akkor még nem emelkedtünk ki annyira. De most, hogy jöttünk mi, fiatalabbak, talán dinamikusabbak voltunk, és nekünk sikerült minden téren fölfuttatni az iskolát. Nekem pl. már a szocialista időszakban is nagyon jó kapcsolataim voltak Magyarországon. Akkor még nem divatból mentünk Magyarországra, hanem a szakmai kapcsolatok miatt. Mi már akkor bekapcsolódtunk a Kömal versenyekbe és ott voltunk a legjobbak között, ami nem kicsi teljesítmény, ha a Fazekast meg a Radnótit nézzük.

E: A szocialista időszakban a magyarságuk miatt nem voltak problémáik?

I B: Itt mindig is voltak ilyen nemzet-állami törekvések, ami Közép-Európában szokásos. Minden országban volt ilyen beolvasztási törekvés, de minket hála istennek, nem tudtak beolvasztani. Ezen túl nem mondható, hogy különösebb konfliktusaink lettek volna.

E: Olyan sem volt, hogy az itt végzett gyerekek nem tudtak továbblépni?

I B: Ez mindig probléma volt. Ez ma is probléma. De azt hiszem, hogy sokkal jobb a helyzet, mint valamikor. Amikor pl. én itt érettségiztem, szlovákból vajmi keveset tudtam. Erre nem is vagyok büszke, mert a nem-tudásra senki ne legyen büszke. De annak ellenére, hogy szlovákul nem tudtam, a felvételimet nagyon jól megcsináltam, és egy-két év alatt aztán a szlovákba is belejött az ember. Ez ma is problémát okoz, de nagyon törekszünk arra, hogy a gyerekeink megtanulják a szlovákot, mert ezzel egy szláv nyelvet is megtanulnak, amit nagyon fontosnak tartunk. A szlovákot most heti három órában tanítjuk, ugyanannyiban, mint a magyart. Szlovák nyelv és irodalmat tanítunk, ahol elsősorban a kommunikációra helyezük a hangsúlyt, ezért ez a tanterv eltér a szlovák tantervektől. Éppen most írtunk egy országos felmérést, ahol matematikából másodikok lettünk, szlovákból pedig megelőztünk vagy hatvan szlovák iskolát, holott a szlovák tantervek szerint voltak a kérdések.

E: 1990 után hogyan változott meg a helyzet?

I B: Én azt hiszem, hogy javult a helyzet annyiban, hogy szabadabban gondolkodhatunk és szabadabban fejezhetjük ki az óhajainkat. Többet csinálhatunk önállóan, hisz önálló jogi személyek lettünk. Igaz, hogy a pénzt limitálva kapjuk, és ez erősen korlátozza a lehetőségeinket.

E: Mi okozza a pénzhiányt?

I B: Ezek az iskolarendszerek, amelyeket a szocializmusból örököltünk, túlméretezett iskolarendszerek voltak, és nem ésszerűen felépített iskolarendszerek. Így van ez Magyarországon is, Csehországban is és Szlovákiában is. Egyébként ezek az iskolarendszerek hasonlítanak egymásra legjobban, hiszen valamennyien a porosz iskolarendszer utódai. Nem rossz iskolarendszer ez, sok pozitívuma van, csak most már egy kissé túl kell rajta lépni. Szóval a szisztéma közös volt, de ezt most ésszerűsíteni kell, és ez bizony nem megy fájdalommentesen. Szerencsére bennünket ez semmilyen téren nem érint, de viszont az iskolaügy egésze együtt kapja a pénzt. Nekünk az a problémánk, hogy egy rosszul működő kis iskola ugyanúgy kapja a pénzt egy osztályra, mint mi. Ahol 12 tanuló van egy osztályban, ott ugyanannyi pénzt kapnak, mint mi a 35 tanulóra. Hát ezzel nem vagyunk megelégedve.

Számunkra az a nagyon jó, hogy messziről is, Rimaszombatból, Rozsnyóról is idejönnek a gyerekek. És nem akármilyenek, mert aki idejön, az szuper gyerek. No de ezekhez a gyerekekhez kitűnő tanár kell, mert ezekkel nem lehet úgy foglalkozni, hogy na, csináld egyedül. Ha mi a színvonalat tartani akarjuk, akkor itt a tanárnak nagyon keményen kell dolgozni.

E: Hogyan alakult a nemzetiségi kérdés a rendszerváltás után?

I B: Töretlenül működhattünk magyar iskolaként, de azért akkor is voltak ilyen nemzet-állami próbálkozások, főként Meciar alatt. Bár, ha úgy kellett volna, ő a magyarokkal is kompromisszumot kötött volna, mert ő egy gátlástalan ember. Ha az hasznot hoz neki,

akkor ő az ördöggel is szövetezik. Ő egy populist, aki ha a nacionalista vonalat kell fújni, azt fújja, ha mást kell, akkor mást. Azért kellett a nacionalista vonalat fújnia, mert nem talált más koalíciós partnert. Meg aztán a legbutább és legelmaradottabb rétegre politizált, amelyik a legkönnyebben befolyásolható. Az itteni szlovákok itt akarnak élni, jól érzik itt magukat és velük nagyon jól együtt lehet dolgozni. Egyébként ezeknek a próbálkozásoknak mi csak bizonyos vetületeit éreztük itt az iskolában, elsősorban a nyelvtörvénnyel kapcsolatban. Volt egy első nyelvtörvény 1992-ben, amivel még nem volt probléma. De aztán 1996-ban, már a csehektől való elszakadás után elfogadtak egy újabbat, amely már diszkriminatív volt a kisebbségekkel szemben. Az alaptörvény kimondta, hogy jogunk van minden hivatalos iratot két nyelvűen írni, tehát pl. a naplóba két nyelven kellett beírunk az órákat. De közben a nyelvtörvény kimondta, hogy a hivatalos okmányokat csak szlovákul lehet megírni, és tételesen felsorolta ezeket az okmányokat, mint pl. az anyakönyvi kivonat, vagy a bizonyítvány. Ebből következett az a faramuci helyzet, hogy a dokumentumokat írhattuk magyarul is, de a bizonyítvány csak szlovák lehetett. Aztán erre jött a tiltakozás, ami teljesen normális. Végül is ez a jogunk 1918 óta megvolt, bár soha nem volt tételesen törvénybe foglalva, de szokásjogi alapon működött. Most ezt a szokásjogot vonták meg, és ez ellen protestáltunk mindenféleképpen, mert szerettük volna, ha visszahozzák az eredeti helyzetet. Aztán jött a kormányváltás, és megváltoztatták a törvényt, s így a bizonyítványokat is két nyelven lehetett írni.

E: Milyen formában protestáltak?

I B: Többféleképpen. Voltak nyilvános manifesztációk szülők, diákok, tanárok részvételével. Ezt többször megismételtük. Levelet írtunk a minisztériumba. Minden törvényes formát igénybevevünk, amit lehetett. Persze ennek nyomán semmi nem történt, de 1998-ban változott a kormány, megváltoztatták a törvényt és visszaállt az eredeti rend.

E: A tiltakozásnál együttműködtek a magyar pártokkal?

I B: Persze, együttműködtünk, de ezt soha nem deklaráltuk és soha nem engedték be a politikát az iskolába, mert ez más magyar iskoláknál komoly konfliktusokkal járt, és ennek végzetes következménye lett, mert elfogytak a gyerekek. A szülő nyugalomra vágyik, és nem küldi olyan intézménybe a gyereket, ahol mindig van valami. Én mindig is azt vallottam, hogy egy magyar iskolának nem dolga az, hogy a szülőt választásra kényszerítse. A magyar szülő ragaszkodik az identitásához és a legtöbb itteni magyar ragaszkodik hozzá. De nem szabad olyan helyzetet teremteni, hogy a szülő féljen a magyar iskolától. Nekünk a szülő bizalmát kell megszereznünk, és ehhez jó iskolát kell csinálnunk. Nem várhatjuk, hogy a szülő magyar iskolába adja a gyermekét, ha abban az iskolában nem bízunk.

E: Hogyan érintette a magyarok helyzetét a csehektől való elszakadás?

I B: Minden ilyen változást a gazdasági érdekek mozgatnak. Az elszakadás bizonyos embereknek gazdasági föllendülést jelentett. Azok az emberek, akik az elszakadást szorgalmazták, végül is kirabolták az országot, a szó szoros értelmében. Mert Magyarországon privatizáltak és ott is volt egy-két szemét ügy, de nem volt rablás. De nálunk a szó szoros értelmében kirabolták az országot. Ezt Meciarék csinálták. Ez azt jelenti, hogy privatizáltak az ő emberek és ehhez minden törvényes feltételt megteremtettek.

E: Ezek régi kommunista káderek voltak?

I B: Sok volt közöttük az is. Olyanok mentek oda, akik gátlástalanok voltak, nemcsak a kommunisták. Megkapták a lehetőséget arra, hogy privatizálhatták az üzemeket mondjuk a valódi érték egyötödéért. De az egyötöd értékért nem a zsebéből adta a pénzt, mert nem volt neki, mert csóró volt, hanem erre a célra kapott a Meciarék által ellenőrzött bankból pénzt. Nagyon jó műszo van nálunk arra, hogy mi történt, az „alagutazás”, vagyis „tunelozás”.

Ez azt jelenti, hogy úgy vesszük ki a pénzt, hogy nem veszi észre senki. A lényeg az, hogy a cég tőkéjét, amit ő úgy privatizált, hogy kapott rá pénzt, egyszerűen kiszivattyúzta egy másik, általa alapított cégbe, többnyire külföldre. És mikor ezt a céget teljesen kiszivattyúzta, akkor csődöt jelentett. Persze a bank már nem tudta behajtani az adósságát, vagyis semmit nem tudott csinálni. Ennek az lett az eredménye, hogy az a kevés pénz, ill. érték, ami bent volt az országban, az is külföldre került. Ez a folyamat nagyon befolyásolta és befolyásolja most is a gazdasági lehetőségeinket. Az elszakadás tehát gazdaságilag is és mindenhogyan rosszul érintette Szlovákiát. Mi, magyarok úgy éreztük, hogy a csehek liberálisabb gondolkozása garanciát jelent számunkra a szlovákokkal szemben. Ez is megszűnt, és ebben az új helyzetben magunknak kell a jogainkért küzdeni. Az elszakadás egyébként a pedagógusok szempontjából is kedvezőtlen volt, mert Csehországban ma egy tanár 50%-kal több fizetést kap, mint Szlovákiában. És ez a különbség állandóan növekszik.

E: Mennyi itt egy tanár bére?

I B: Egy tanár átlagbére nálunk 9000 Korona. Magyarra átfordítva ez 56 ezer Ft. Ez a bruttó bér, és ehhez járulhatnak még a személyi pótlékok. A csehknél a tanárok átlagbére 14 ezer cseh Korona, ami kb. olyan 16 ezer szlovák Korona, vagyis ez már 86 ezer Ft. Tehát ott 30 ezer Ft-tal több egy tanár keresete, mint nálunk.

E: Hogy viszonyul ez más értelmiségi foglalkozásúak béreihez?

I B: Harmadikok vagyunk hátulról a rangsorban, tehát nálunk a tanárok nagyon gyengén keresnek. Próbálkoznak kiegészíteni a pénzt óraadással, egyebekkel, de nagyon nehezen élnek.

E: A gyerekek fizetnek valamiért az iskolában?

I B: Elvileg az iskola ingyenes, a könyveket is ingyen kapják. Ezt én nem tartom jónak, mert kevésbé becsülik meg. Ez még a szocialista gondolkodás. Magyarországon a közgondolkodás már piacibb szellemű, mint nálunk, és még ott is mennyi minden nem úgy megy, ahogy kellene. Ez nálunk még rosszabb, mi még egy utó-szocializmusban élünk.

E: Mitől van ez a lemaradás?

I B: A rendszerváltás után nálunk is a jobboldali erők kerültek hatalomra. Ezek elkezdték a saját reformjaikat. Nálunk jobboldalibb volt a kormány mint Magyarországon, és radikálisabbak voltak a reformok. Csakhogy míg Magyarországon 1989-re már lejátszódott a kis-privatizáció, nálunk semmi ilyesmi nem volt. Nálunk 90 után kezdődött el a kis-privatizáció. Ez nagyon nehezen ment, bele is bukott a kormány már 1992-ben. Nem tudták végrehajtani a reformjaikat, felemás maradt a helyzet. Ezután jött az elválás a csehektől és közben a Meciár-kormány, amelyik már eleve a rablás irányába ment, és ezt mindenki nagyon jól látta. Ez mind annyi problémát okozott, hogy mi jócskán lemaradtunk a piacgazdasággal. Szlovákiában csak fokozatosan érett be az a gondolat, hogy őket le kell váltani, ami nem volt könnyű. Egyébként a mostani kormánykoalíció öt pártja is civakodik, de ennek ellenére a lakosság 70%-a nem akarja Meciárt. De viszont a 30%-a mellette van. És ezek az idősebbek, a nyugdíjasok. Szerencsére most a magyarokat tisztelik, de ez nem természetes, ezt ki kell érdemelni. Az embert csak akkor becsülik, ha van miért becsülni.

E: Itt Komáromban milyen a szlovák gimnázium?

I B: A szlovák gimnázium színvonala nem éri el a miénket, de nagyon jó viszonyban vagyunk, közös éterünk van. Mindig, minden konfliktus nélkül megvoltunk velük. Viszont az ő fejlődési tendenciájuk lefelé megy, kevesebb osztályt nyitnak. Mi most öt osztályt nyitunk, ők meg hármat. Én ennek nem örülök, mert nekem az a fontos, hogy mi legyünk jók, és nem az, hogy ők milyenek. A minőség a jövő, tehát akkor van jövőnk ha jók vagyunk. Egyébként nem mondhatom, hogy a szlovák iskolákkal kivételeznek, ilyen még Meciár idején sem volt. Mindannyiunkat egyformán érint a pénzhiány és most az átalakítási szándék.

E: Milyen reformra készülnek?

I B: Rájöttek arra, hogy a jelenlegi rendszerre bármennyi pénzt rákölthetnek, ez olyan, mint egy feneketlen zsák. Ezért ezeket a reformokat végre kell hajtani az alapiskoláknál is és a középiskoláknál is. Ésszerűsíteni kell a szakokat és az osztályokat a piac igényeinek megfelelően. Az alapiskoláknál az a probléma, hogy kicsik az iskolák és összevontan tanítanak. A szakmunkásképzők némelyikében pedig olyan szakmákat tanítanak, amelyekre már nincs szükség. Folytatják az oktatást, mert arra van tanár, és a tanárnak munkát kell biztosítani, de hogy a gyerek utána az utcára kerül, azzal már nem törődik senki. A gimnáziumokat erősíteni szeretnék, a mostani 20%-ról 30% fölé szeretnék vinni a gimnáziumban továbbtanuló populációt. Tudniillik a piac részéről már most érezhető, hogy az általános műveltséggel bíró középszintű embereket nagyon keresik, aztán majd ők ezeket betanítják. Sokkal könnyebb egy olyan fiatal embert betanítani, aki nálunk megtanulja a magyart, megtanulja a szlovákot, tudja a komputert kezelni, és még idegen nyelvet is tud. A statisztikák azt mutatják, hogy ezeknek a gyerekeknek sokkal jobb az elhelyezkedési lehetőségük, mint azoknak, akik szakközépiskolákból vagy tanonc-intézetekből jönnek ki. Egy csomó olyan iskola van nálunk, főleg szakmunkásképző, amely már szükségtelen, túlméretezett. Ahol pár gyerekkel osztályok működnek, és a pénz ugyanúgy elmegy. Ez több tízmillió koronát jelent évente.

E: Hogyan történik az iskolák finanszírozása?

I B: Megkapjuk a fenntartási költséget, amely egyáltalán nem felel meg a gazdaságossági szempontoknak, és emellett kapjuk a pedagógusok bérét. A fenntartáshoz szükséges eszközökre olyan kevés pénzt kapunk, hogy ha nem tudnánk szponzoroktól pénzt szerezni, még papírunk sem lenne, és nem volna írószerszámunk. A béreket biztosítani kell, mert ugye azt a törvény kimondja.

E: Mitől függ a pedagógusok bére?

I B: Nálunk is van táblázat, ami kimondja, hogy milyen végzettséggel és mennyi szolgálati idővel kinek mennyi bér jár. Emellett vannak személyi pótlékok, amelyeknek függeniük kellene a teljesítménytől. Ez mindig szubjektív, de azért lehet optimalizálni. Nálunk ez úgy van, hogy közösen elfogadott kritériumokat dolgoztunk ki, amelyeket jóváhagyott a tantestület, és ennek alapján döntünk. Ez nagyon jól megy. Tavaly pl. erre a célra az összes bérnek a 15%-át kapta meg az iskola. Aztán a teljesítménye alapján volt, aki 40%-ot kapott és volt, aki semmit. Ez nagyot lendített a teljesítményen. Én teljesítmény-bér párti vagyok. Aki jól tanít, az kapjon akár háromszor annyit. Mindig is kimondtam, hogy szerintem a teljesítmény a legfontosabb. Amikor megválasztottak igazgatónak, tudták, hogy kit választanak.

E: Választják az igazgatót? Ki tesz javaslatot az igazgató személyére?

I B: Annyiban, hogy javaslatot tehet a tantestület az igazgató személyére, és akkor a kerület kinevezi. Nálunk a kerület nagyobb mint Magyarországon egy megye. Mondjuk ez egy három megyényi régiót jelent. A kerületi hivatalnál van egy tanügyi osztály, amely a belügyminisztérium felügyelete alá tartozik, mint a közigazgatás része. Ezért nekünk a főnökünk nem az oktatási miniszter, hanem a belügyminiszter. Ezen szeretnénk most változtatni, mert az iskolaügyi minisztérium esetében a pénzek útja mégis csak áttekinthetőbb. Ha az államigazgatáson megy keresztül, az iskolai pénzekből bizony jut máshova is.

Az igazgat[személy]re az iskola-tanács tesz javaslatot. Ez tanárokból, diákokból, szülőkből, városi képviselőkből áll. Az alapiskoláknál is működik ilyen tanács, ezek most alakultak meg újból. Az iskola-tanácsnak és a kerületnek az igazgató személyéről egyeztetni kell, ami egy nagyon jó dolog. Mindenképpen kompromisszumot kell kötni. Végül is ez a demokrácia.

E: Mióta igazgatja ezt az iskolát?

I B: 1991-től, de már több, mint 30 éve itt tanítok.

E: Miért nem lett már előbb igazgató?

I B: Elsősorban azért, mert a szocializmusban nem voltam párttag, és aki nem volt párttag, az itt még helyettes sem lehetett. Magyarországon azért liberálisabbak voltak a viszonyok.

E: Legalábbis 1985 után.

I B: Nem, mindig. Magyarországon lakik a rokonaim nagyobbik része, mert édesanyám testvéreit Baranyába telepítették ki, a kizavart németek helyére. Úgyhogy jól érzékelttem a különbséget, ott mindig liberálisabb volt a helyzet. Nálunk ez olyan mértékig ment, hogy egy cipész nem lehetett önálló. Nemhogy üzlete nem lehetett, egy bódéja nem lehetett neki. Nem javíthatott otthon cipőt, ha azért pénzt fogadott el. Úgyhogy ez nálunk szörnyű volt. Magyarországon 1956-tól kezdve minden téren jobb volt a helyzet.

E: 1991-ben nyugdíjba ment az előző igazgató?

I B: Nem ment nyugdíjba, fiatalabb mint én, azóta is itt tanít. Akkor engem javasoltak egyhangúlag, és én lettem az igazgató, de nagyon jó viszonyban vagyok az előző kollégával. Nagyon jó szakember. Nem kizárt dolog, hogy őneki lesz esélye utánam az igazgatói székben. Én már nem sokáig maradok.

E: Hány évre szól az igazgatói kinevezés?

I B: Itt egyelőre nincsenek meghatározva évek. A négy év lenne ideális, és aki jól csinálja, lehetne tovább is, mert azért egy jó menedzser nem esik le minden nap a fáról. De én lassan már nyugdíjba készülök.

E: Mikor lesz a következő igazgató választás?

I B: Majd ha az iskola-tanács úgy látja jónak.

E: Szereti ezt a munkát?

I B: Én nagyon szeretem a szakmámat. Matematika-fizika szakos vagyok, és nekem ez hobbi. Nagyon szeretek tanítani, de viszont ilyen menedzseri vénám is van. Jelenleg egy iskolaigazgatónak menedzsernek és nagyon jól képzett pedagógusnak is kell lenni. Nem felel meg egy kívülről jött menedzser, aki nem érti a pedagógusok problémáját. De az sem felel meg, ha valaki nagyon jó szakember, de nincsenek menedzseri képességei. Az ilyen embereket ma már képezni kellene. Ma már az iskolaigazgatásnak csak a kisebb része pedagógia, és nagyon nagy része a pénzek előteremtése.

E: Ez mit jelent a gyakorlatban?

I B: Nekünk pl. egyetlen egy számítógépünk sincs állami pénzből. Tehát ezt máshonnan kell előteremteni. Jelenleg 40 gépünk van, de olyanok, amelyekkel minden gyerek minden igényt ki tudjuk elégíteni. A számítástechnika be van osztva tantárgynak, délutánonként pedig egész estig működnek a körök. Van informatika-kör, programozás-kör. Nálunk egész napos foglalkozás van, nemcsak délelőtt tanítunk. A lényeg az, hogy mindenre mellékes pénzeket kell szerezni, mert e nélkül nem működne az iskola.

E: Honnan tudtak számítógépeket szerezni?

I B: Most éppen az amerikai hadseregtől kaptunk tíz gépet. Egy volt diákunk, aki most Amerikában van, itthon volt látogatóba, kérdezte, hogy érdekelne-e ez a megoldás. Mondtam, persze, hogy érdekel. Összehozta a kapcsolatokat. Ezek persze használt számítógépek, de nagyon jó kapacitásúak, és nekünk nagyon megfelelnek. Persze ez elég bonyolult volt, mert a gépek már itthon vannak, de még a vám-ügyeket intézzük. Az egésznek a leírt értéke 100 ezer forintnyi korona, de ezzel el kell futkosni Ponciustól Pilátusig. Aztán vannak más források is. Most pl. úgy néz ki, hogy a Phare programból fogunk jelentősebb összeget kapni.

E: A helyi vállalkozók nem támogatják az iskolát?

I B: Nagyon jó az együttműködés a szülőkkel. Nagyon sok volt diákunk gyereke ide jár. Nagyon családis az iskola, mindenki a magáénak érzi. A menedzselésnek éppen ez az egyik

része, hogy jó kapcsolatokat kell tartani, millió emberrel kell leülni beszélgetni, és meg kell találni azokat a formákat, hogy tudják az iskolát segíteni. Mert ha én egyszerűen pénzt kérek tőle, akkor nem ad, mert pénzt nemigen szeret senki kiadni. De ha én meggyőzőm őt arról, hogy ha te az iskolának adsz öt számítógépet, vagy besegítesz valamibe, akkor ezt leírhatod az adódból, akkor ebbe mindenki belemegy. Vagy amikor a sportpályát felújítottuk, pl. akkor semmiféle pénz nem ment át a kezünkön, mégis külső segítségből történt a munka nagy része. Persze van alapítványa is az iskolának, de oda jóval kevesebb pénz folyik be, mint amennyit „természetben” kapunk.

E: Mennyi időt tölt ennek a megszervezésével?

I B: Nekem ez nem okoz nehézséget, örömmel csinálom, és ezért könnyűnek is tűnik, de nagyon sok időm és energiám rámegy. Ehhez még hozzátartozik, hogy nagyon szerteágazó külföldi kapcsolataink vannak. Magyarországgal mindig nagyon jó kapcsolataink voltak. Nagyon jó a kapcsolatunk a komáromi Jókai gimnáziummal, ami adott földrajzilag, de még közelebbi együttműködésben vagyunk a tatai Eötvös gimnáziummal és a győri Révai gimnáziummal. Aztán nyugat felé Németországgal, Olaszországgal, Finnországgal vannak nagyon jó kapcsolataink. Most pl. a Szokratesz programon belül a németekkel és az olaszokkal dolgoztunk ki egy közös programot.

E: Milyen tagozatok működnek az iskolában?

I B: Van matematika-fizika osztályunk, nyelvi tagozatunk és van általános tagozat. Most szeretnénk majd kérni a számítástechnikai tagozat engedélyezését, amit ugyan nagyon jó szinten tanítunk, de még nem tagozaton.

E: Ezt ki engedélyezi?

I B: A minisztérium engedélyezi és a további felügyeletet a kerületi központ látja el.

E: Mit jelent a felügyelet?

I B: A kerületnél van egy módszertani osztály, tehát módszertanilag tanácsokat adnak, és létezik az inspekciós központ is. Onnan kijönnek, megnézik az órákat, tesztek iratnak és véleményt mondanak. Aztán van, amikor az iskola gazdálkodását vizsgálják, ami a gimnáziumoknál nagyon egyszerű, mert úgysem tudunk gazdálkodni, mert nincs pénzünk. Mi nem év elején kapjuk meg az egész évi pénzt, hanem a központi költségvetés merítésének függvényében. Általában nem kapunk annyi pénzt sem, hogy minden számlánkat ki tudnánk fizetni. És akkor torlódik előtünk az adósság. Aztán a kifizetetlen számlákat beküldjük és ők kifizetik. De ez nem jó a számunkra, mert mi takarékoskodunk, és kevés a kifizetetlen számlánk, de vannak, akik rengeteg számlát beküldenek, és azt ugyanúgy kifizetik.

E: A szakmai iskolák jobb anyagi helyzetben vannak?

I B: Nekik van lehetőségük vállalkozásokra, amelyek eléggé átláthatatlanok, és amikből mindig lehet pénzt csinálni. Ezeket a munkákat a gyerekekkel ingyen megcsináltatják és aztán piacra viszik. Vagy pl. valamelyik politikus házán dolgoznak valamit. Ebből tudnak bizonyos pénzeket szerezni, és ez javítja a gazdasági helyzetüket.

E: Milyen szakmai iskolák vannak itt Komáromban?

I B: Van a gépipari szakközépiskola, aztán mezőgazdasági szakközépiskola. A gépipari teljesen a hajógyárra épült, de most isten tudja, mi lesz a hajógyárral. És akkor felmerül, hogy mi lesz az iskolával. Ezek még nyitott kérdések. Rettentő gyorsan változik minden. Aztán van két szakmunkásképző intézet, az egyik gépipari, a másik inkább szolgáltatási.

E: Ezek között is van magyar nyelvű iskola?

I B: Ezekben magyar nyelvű osztályok vannak. Ha egy magyar gyerek magyar osztályban akar tanulni, akkor tanulhat.

E: Hány gyerek kell egy osztályhoz?

I B: Ezekben az iskolákban nagyon alacsonyak a létszámok, 4–5 gyerek kell hozzá. Nekünk ez nemigen tetszik, mert a pénzt ugyanúgy elviszik, mint egy nagy osztály. És akkor engem gazdasági szempontból már nem érdekel, hogy ez magyar osztály, vagy nem magyar osztály.

E: Különös, hogy egy ilyen kicsi városban hogy tud működni ennyi iskola.

I B: Én már régen mondom, hogy ezen változtatni kellene. Úgy gondolom, hogy elég volna az egyik szakmunkásképző intézmény.

E: Ebbe a gimnáziumba hány tanuló jár?

I B: Most 600 diákunk van. Nálunk 4 évvel ezelőtt kezdődött a 8 éves alapiskoláról a 9 évesre való átmenet, de nem volt jól előkészítve, pánikot váltott ki a szülőkben. Részben ennek volt köszönhető, hogy a városból nagyon sok diákot a szülők Magyarországra vittek át gimnáziumba. Ezt a régiót a két év alatt hat osztálynyi veszteség érte. Ez elsősorban a magyar osztályokat és a magyar iskolákat sújtja. Minket ez szerencsére nem érintett olyan súlyosan, mert nálunk ezt a hiányt a távoli helyekről jött gyerekek pótolták, de minden más iskolát nagyon negatívan érintett. Ezek a gyerekek úgy vannak, hogy ők ide már nem tudnak visszajönni. Tudniillik itt a szlovák nyelv örökké hiányozni fog nekik. Ők az itteni piacba már nem tudnak beilleszkedni, mert nem tanulnak meg szlovákul. Itt a mi vidékünkön a gyerek a középiskolában tanulja meg a szlovák nyelvet. Általános iskolában is tanul, első osztálytól kezdve, de nem tanulja meg. Mert ha 9.-ben tud is valahogy, ha elmegy Magyarországra középiskolába, biztos, hogy elfelejt, mert nem használja. És ha utána visszajön ide, nem tud boldogulni.

Nemrég volt itt nálam két magyar vállalkozó is, hogy gyereket ajánljak nekik, de mondták, hogy feltétlenül olyat, aki tud szlovákul. Nekik nem kell olyan, akik csak magyarul tud, meg angolul. És ez természetes. Mert ha én az itteni piacból részesedni akarok, akkor ehhez alkalmazkodni kell. Ha ehhez nem alkalmazkodom, akkor a nacionalista szlovák örülhet, hogy a hülye magyar nem tud megélni. Ebben az „átiratkozási” divatban benne voltak a megijesztett szülők is, meg az is, hogy Magyarországon az iskoláknak létszám-gondjaik vannak. A felvidéki gyerekekre ráadásul még dotációt is kaptak, persze hogy jól jött nekik. De abban már nem gondolkodnak, hogy a szerencsétlen gyerek ide már nem tud visszajönni, tehát számunkra veszteségnek számít. Mert elvileg mindegy volna, hogy ki hol tanul, de ha mi a szülőföldünket nem akarjuk feladni, akkor nekünk ez nem mindegy. Mert a szülőföldünkön meggyökerezni csak akkor tudunk, hogyha tudunk az itteni közegben létezni. Ehhez pedig a szlovák ugyanúgy hozzátartozik, mint Erdélyben a román. Ha mi ezeket a nyelveket megtanuljuk, akkor növekszik az értékünk.

E: Ezek a gyerekek naponta átjárnak Magyarországra iskolába?

I B: Van aki naponta átjár, és van aki kollégiumban lakik. De nekünk ez komoly veszteség, és van olyan iskola, amelyik nem is tud már talpra állni emiatt. Mert ha egyszer lecsökken egy iskola létszáma, akkor nem könnyű újból felfejleszteni. Az, hogy mi most jó fejlődési szakaszban vagyunk, annak köszönhető, hogy nagyon távoli régiókból is magunkhoz tudjuk vonzani a gyerekeket, mert az eredményeink értünk beszélnek. A nyelvekben is ott vagyunk az országos versenyeken és angolból, németből, szlovákból versenyeket nyerünk. Ez nem könnyű dolog, mert ők négy órával több időben tanulják az idegen nyelveket, mert mi magyart tanulunk ahelyett. Aztán van egy szenzációs irodalmi színpadunk, ami tíz éve működik. A rendező az itteni Jókai színház igazgatója, aki volt diákunk. Ez egy szenzációs kis csapat, 50–80 fős darabokat adunk elő. Persze a hova elmegyünk szerepelni, onnan utána minden gyerek ide akar jönni továbbtanulni. Messziről eljönnek ide a legjobb tanulók, akikből aztán lehet profitálni.

E: Hogy kerülhet ide be egy gyerek?

I B: Fölvételik vannak és ehhez kritériumok vannak kidolgozva. A felvételi kötelezettsége alól mentesülnek azok a kitűnő tanulók, akik a járási tanulmányi versenyek első öt helyén végeznek. Így bekerül minden évben kb. 15 tanuló, bárcsak több kerülne be, de ebből nincs több. A többit aztán pontozzuk a felvételin. A matematika a döntő, abból 50 pontot kapnak, magyarból 30-at, szlovákból 20-at, a tesztek alapján. Tehát három tantárgyból felvételeznek. A pontszám egyenlősége esetén a matematika dönt. Tudniillik mi statisztikával tudjuk bizonyítani, hogy a legjobb matematikai eredményt produkálókból lesznek a legjobb nyelvészek és a legjobb magyarosok is.

E: Hány százalékát veszik fel a jelentkezőknek?

Körülbelül a kétharmadát. De itt már van egy előzetes szűrés. Tudniillik a jövő évi felvételizőkről kerületi szinten felméri, hogy hova szeretnének menni, és minden alapiskolának megküldik, hogy melyik középiskolába mennyi lesz a jelentkező. Tehát a gyerek előre felmérheti, hogy van-e esélye a bejutásra vagy nincs. Ebben az évben ilyen alapon a mi iskolánkból már eleve átment máshova kb. 80 gyerek. Úgyhogy akik hozzánk jelentkeznek, azok már majdnem mind tiszta jelesek, és ebből választjuk ki a jelentkezők kétharmadát. Ez hála istennek, nagyon jó helyzet, de ezt rajtunk kívül csak nagyon kevesen engedhetik meg maguknak.

E: Mekkora szerepe van ebben annak, hogy ez egy magyar iskola?

I B: Nézze, ha én itt Szlovákiában tudom, hogy a Fazekas, az Fazekas, akkor itt is tudják, hogy a Selye az a Selye. Oda érdemes gyereket adni, mert ha van képessége, ott mindent ki tudnak belőle hozni. A szülők és a társadalom bizalmán múlik minden. Nyilván minden szülő azt szeretné, hogy a gyereke a legtöbbet elérje. Mi az eredményeinkkel, a fellépésünkkel és az általános hozzáállásunkkal győzzük meg az embereket arról, hogy ez egy jó iskola. Mi nem járjuk a vidéket, hogy toborozzuk a gyerekeket. Nekünk nem kell ezt csinálni. Vannak olyan iskolák, ahonnan járják egész Szlovákiát, és úgy sem tudnak egy osztálynyi gyereket összehozni.

E: Min mérhető az iskola eredményei?

I B: Elsősorban a főiskolákra való bejutáson, mert ez a cél. A főiskolára való bejutás nálunk jóval magasabb, mint a szlovákiai átlag. A szlovákiai átlag a gimnáziumoknál 50% körül van. Nekünk viszont van olyan évfolyamunk, amikor 90% fölött vagyunk. Nem egy olyan osztályunk van, amelyikből minden gyerek főiskolát vagy egyetemet végzett, és sokan tanultak külföldön, nyugaton is, Amerikában is. Csehországba, Prágába is nagyon sokan mennek. A most végzős 120 gyerekekből talán 5–6 nem akar főiskolára menni. Persze van amikor ez csak másodszorra vagy harmadszorra sikerül. Van olyan évfolyam, ahonnan a jelentkezők közül 1–2 kivétellel mindenki bekerült, és nem is akárhova. Tavaly pl. Pozsonyba a közgazdaságra a 30 valahány jelentkező közül mind bekerült. Pedig ott 6–8-szoros túljelentkezés volt, és szlovákul kellett a felvételit írni.

E: Az egyetemen csak szlovákul tanulhatnak?

I B: Igen, kivéve, ha magyar tanárnak mennek. De Nyitrán magyarul is tanulhatnak más szakokon is. Jelentős számú diákunk kerül oda is.

E: Mekkora a gyerekek között az értelmiségi családokból származók aránya?

I B: Meg kell jegyezni, hogy a háború után itt a magyar értelmiséget lefejezték. Tehát itt lényegében magyarok közül csak az egyszerű nép maradt. Az értelmiségieket szabályosan eltűdözték. Nagyon sokan átmentek Magyarországra tanárnak, mérnöknek, és nagyon sokan elmentek külföldre is. A papokon kívül itt nem maradt senki, tanítóból is igen nagy hiány volt. Ezeket úgy kellett kinevelni, a tanítókat pl. gyorstalpaló kurzusokon képezték ki. A színvonaluk így nem volt nagy, de azért működtek a magyar iskolák, és fokozatosan

egyre több diák végzett főiskolát. Most már elmondhatjuk, hogy a diákjaink között már jelentős a második generációs diákok aránya, tehát akiknek apjuk-anyjuk is idejárt. Nagyjából azt lehet mondani, hogy a diákjaink legalább egyharmada volt diákunknak a gyereke. De azért ma is faluról jön a többség. És ugye akik faluról jönnek, azok az iskolában tanulják a szlovákot, otthon nem hallanak szlovák szót. És akkor nekünk az érettségiig el kell juttatni oda őket, hogy a felvételit meg tudják csinálni szlovákul.

E: Milyen tantervek szerint tanulnak a gyerekek a magyar iskolákban?

I B: Az adott tantárgyakhoz a szlovákkal azonos tantervek vannak. Az óratervünk valamivel több, mert nekünk még ott van a magyar is, és az plusz három óra hetente. Ez nagyon komoly mennyiség, mert 6–7 órát jelent naponta. Tehát központi tantervek vannak, amelyeknek mi a 30%-át változtathatjuk minden tantárgyból a körülményeinknek megfelelően. Most dolgozzák ki a Nemzeti Alaptantervet, ami majd világosan kimondja, hogy mi az, amit meg kell követelni. A tankönyvellátást az állam biztosítja, viszont már léteznek alternatív tankönyvek, ezt a diáknak magának kell megvennie, de az állam ehhez is hozzájárul.

E: Magyarországi tankönyveket is használnak?

I B: Persze, mindig is használtunk. A matematikai példátárat mi már a szocialista időkben is Pesten vettük meg a diákoknak. Nekünk megvan az alap-tankönyv ellátásunk, a magyar tankönyveket inkább bővítésként hozzuk.

E: Jelenleg mint magyar iskolaigazgatónak, mik a legsúlyosabb gondjai?

I B: Első helyre tenném a gazdasági problémákat. És ezalatt nemcsak a mindennapi kiadásokat értem, hanem a tanárok béreit, a segédeszközöket, és az iskola épületének állagát is. Ez pl. annyira leromlott, hogy az kétségbeejtő. Ez jellemző egész Szlovákiára. Ha most ezeket az iskolákat egyszerre rendbe kellene hozni, én nem is tudom, mi lenne. Most már azon a határon vannak, hogy szinte veszélyesek ezek az épületek. A többi problémát én olyanak tartom, amit meg fog kelleni oldani, az ország egészén belül.

E: Miben várnának több segítséget Magyarországtól?

I B: Mi már eddig is sok segítséget kaptunk. Pl. az Illyés Alapítványon keresztül szereztük meg az első számítógépeket. Ez egy osztálynyi gép volt, amivel meg tudtuk kezdeni a rendszeres képzést. Azóta már újabb két számítógép-termünk van, oda már máshonnan szereztünk gépeket. De ez akkor nagyon nagy segítség volt. Egyébként bárhova megyek Magyarországon, pl. a módszertani központokba, nagyon készségesen segítenek. Én elsősorban szakmai segítséget várok, és úgy érzem, hogy ez teljes mértékben megvan. A magyarországi iskolákkal való kapcsolataink is nagyon termékenyek, úgy érzem, kölcsönösen. Az lenne jó, ha ez így maradna, ahogy van.

(Az interjút Liskó Ilona készítette)

„Én saját magamnál akarok itthon lenni”

Lászlóffy Pál, a csíkszeredai Márton Áron Gimnázium igazgatója, a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége elnöke

Educatio: Mikor alapították az iskolát, és alapítása óta milyen funkciókat látott el?

Lászlóffy Pál: Az iskola ismereteim szerint már 400 éves. Állítólag Rómában található a vatikáni levéltárban erről egy dokumentum. Dr. Mészáros István, magyar kutató professzor könyve szerint is bizonyítható, hogy az iskola több mint 350 éves múltra tekint vissza. A Ferenc-rendi szerzetesrend volt az iskola alapítója, és az iskola Katolikus Főgimnázium volt